

4. Москалюк А. Детекторы лжи. Новый виток развития? / А. Москалюк // Компьютерное обозрение. - 2002. - № 28. - С. 58.

5. Волобуєв А. Ф. Про використання поліграфа при розслідуванні злочинів / А. Ф. Волобуєв // Криміналістика ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 листоп. 2010 р.). - Х. : Право, 2010. - С. 110-113.

*Голоколосова Алла Сергіївна,
науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної
роботи Національної академії
внутрішніх справ*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕННЯ ЯКИХ ПОВ'ЯЗАНЕ З ВИКОРИСТАННЯМ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Аналізуючи стан криміногенної обстановки в нашій державі, слід констатувати, що одним із пріоритетів для правоохоронної системи є створення та використання нових методів і технологій, які б сприяли підвищенню ефективності виконання поставлених завдань. Особливо це відображено в експертній діяльності, що безпосередньо пов'язана з використанням та модернізацією методів і засобів збирання, дослідження й використання доказів. Якщо ж говорити про докази та їх джерела, то здебільшого вони передбачають свідчення учасників кримінального процесу. За допомогою цих даних під час досудового розслідування з'ясовують значний обсяг важливої інформації. Водночас встановити, а тим більше доказати факт хибності доказів, використовуючи лише традиційні прийоми та методи ведення розслідування, досить складно.

У процесі розслідування злочинів із метою вдосконалення процесу доказування активно використовують різноманітні техніко-криміналістичні методи роботи зі слідовою інформацією, але часто вони зорієнтовані на виявлення та дослідження матеріальних слідів, хоча значний обсяг важливої

інформації міститься саме в ідеальних слідах, а носіями таких слідів є суб'єкти кримінально-процесуальних відносин. Останні розробки та практика розслідування злочинів свідчать про те, що одним із небагатьох сучасних методів дослідження ідеальних слідів є метод психофізіологічного дослідження з використанням поліграфа. Він набув значного поширення в правоохоронних системах багатьох країн (США, Німеччина, Болгарія, Японія, Латвія та ін.).

Поліграф є різновидом психофізіологічної апаратури і становить собою комплексну багатоканальну апаратну методiku реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною схемою певних психологічних стимулів. Головним принципом роботи поліграфа є реакція людини на питання, які ставить експериментатор. Поняття реакції становлять чимало критеріїв, які властиві людському організму (частота пульсу, зміна дихання та артеріального тиску). Окрім цього, вимірюється навіть електричний супротив шкіри.

Залежність стану підозрюваного від ситуацій, що загрожують йому викриттям, було помічено ще здавна.

На цій залежності ґрунтувались різні випробування підозрюваного, метою яких було намагання виявити причетність винного до злочину, констатування його вини. Про це могли свідчити низка змін: посилення потовиділення або виникнення сухості в роті як реакція на питання щодо причетності до злочину.

Наприклад, в Індії під час допиту підозрюваних осіб їх просили одночасно з відповіддю на питання бити в гонг. Було помічено, що коли питання викликало ускладнення тим, що тема для підозрюваного була занадто значною, то на це питання він не міг відповісти цілком щиро, що й призводило до збоїв у ритмі ударів. У Китаї існував спосіб тестування, який ґрунтувався на законі людської психіки та фізіології. Підозрюваному у вчиненні злочину зачитували обвинувачення й водночас пропонували з'їсти жменю борошна. Відомо, що під час надмірного хвилювання слиновиділення практично зупиняється. Коли з'ясовувалось, що через деякий час у підозрюваного повний рот борошна, його визнавали винним. В Африці виявляли грабіжника пропонуючи потримати в руці яйце з тонкою шкаралупою. Зазвичай від хвилювання грабіжник натискав на нього з такою силою, що шкаралупа не

витримувала. В інших народів також існували подібні варіанти виявлення правди. Окремі такі випробування набули значення засобів доказування в окремих системах кримінального судочинства рабовласницького та феодального суспільства.

Оцінюючи значення психофізіологічних станів свідків, підозрюваного, обвинуваченого, більшість криміналістів зазначають, що не варто їх ігнорувати та не використовувати результати спостережень в інтересах слідства. Слід лише правильно визначати шляхи використання результатів. Згідно з даними Всесвітньої організації здоров'я, за допомогою холодної зброї у світі вчиняється 27 % злочинів, тоді як за допомогою вогнепальної зброї - 48 %.

Як бачимо, відсоток використання холодної зброї під час учинення вбивств досить значний. Спричинено це можливістю прихованого та максимально зручного носіння, а також більш легкою доступністю придбання. За статистикою більшість злочинів на побутовому рівні вчиняється саме за допомогою холодної зброї. Тому проблеми розслідування злочинів, пов'язаних із її застосуванням, є досить актуальними. До холодної зброї належать предмети та пристрої, конструктивно призначені і за своїми властивостями придатні для неодноразового нанесення тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні мускульної сили людини. Особливо відіграє значення метальна холодна зброя, за допомогою якої можливе ураження цілі на відстані. Відповідно до ст. 263 Кримінального кодексу України, заборонено носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину є наявність умисної вини, тобто особа має усвідомлювати, що предмет, яким вона вчинила протиправне діяння, належить до холодної зброї. У ч. 3 ст. 263 передбачено звільнення від кримінальної відповідальності за незаконні дії зі зброєю. Його єдиною умовою є добровільне здавання зброї органам влади. При цьому добровільним здавання є тоді, коли його вчинено за власною волею незалежно від мотивів, однак не тому, що органами влади виявлено факт зберігання відповідних предметів.

У процесі надання свідчень підозрювані можуть стверджувати, що вони не знали про належність предмета до холодної зброї або що вони мали на меті її здати до органів влади, що є підставою для звільнення їх від кримінальної відповідальності. Для вирішення таких питань необхідно встановити правдивість їх свідчень і якраз це можливо здійснити за допомогою застосування поліграфа.

*Зубовський Дмитро Сергійович,
молодший науковий співробітник науково -
методичного відділу психологічного
вивчення особового складу НМЦ КП МОУ,
член громадського об'єднання «Колегія
поліграфологів України»*

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ОБМАНУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИХОВУВАНИХ ЗНАНЬ

Асоціативний експеримент у психології активно використовується ще з кінця XIX ст. Уперше його описав і систематизував Ф. Гальтон із метою вивчення «асоціативних ідей». Методика асоціативного експерименту проста: особа, яку випробовують, повинна швидко, не замислюючись, відповісти на вимовлене експериментатором слово (стимул) першим словом, яке прийшло йому на думку (реакція). Таким чином, він спирається на поняття стимулу (Б) і реакції (И): стимул - це слово, що пред'являється зазначеній особі експериментатором, реакція - слово, яким випробуваний відповідає на вербальний подразник [1]. Фіксують час реакції та будь-які інші особливості поведінки особи.

На початку XX ст. цей метод набув особливого розвитку в дослідженнях К. Юнга та М. Вертгеймера, які, окрім дослідницьких робіт, активно намагалися впровадити його в криміналістичну практику.